

ג ל י ו ב ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושלוש

פרק מ"ג

מקץ (תשכ"ד)

א. חשונה:

הצעת יהודה

מ"ג ס'

אם לא הביאותיו אליך
והצגתיו לפניך
וחטאתי לך כל הימים

הצעת ראובן

מ"ב ל"ז

את שני בני תמית
אם לא אביאנו אליך

בן אמוזג לדברי יהודה (מ"ג ס')

מליצה זו יקרה עד מאד, להיותה סרה באצבע דבר שאינו מפורש בתורה
והוא: אין העונש זולת העוון, רק העוון הוא בעצמו העונש לפני המשפט
האלוקי - ובמקום תשלום השכר והעונש, וזהו שאמר יהודה: 'חטאתי לך כל
הימים!'

(1) הסבר מהי הפליאה בדברי יהודה - בהשוואה לדברי ראובן -
שעוררו את בן אמוזג לומר מה שאמר.

(2 x) לדעתו אין רעיון זה נאמר במקום אחר בתורה, ואולם יש
המוצאים רעיון זה בתורה, בספר דברים.
מה הם הפסוקים בהם נאמר רעיון זה?

(3) מה הן הסבות השונות שבגללן עשויה היתה הצעת יהודה
להתקבל על דעת יעקב ולא הצעת ראובן?

ד. מ"ז כי אתי יאכלו האנשים בצהרים

רבנו בחיי ד"ה בצהרים: זו היא שעת מאכל השרים והשופטים, שיש להם להתעסק בצרכי
צבור, וכן הכתוב מגנה האוכלים בשחר...

היכן מצינו בנ"ך שהכתוב מגנה את אלה שיש להם להתעסק
בצרכי צבור על שיאכלו בשחר?

ג. ו' למה הרעותם לי להגיד לאיש העור לכם אח...

אבן כספי משנה כסף: אין ה"א ככאן לחימה ולשאלה, וכן ה"א של (קוהלת ג' כ"א)
"העולה היא למעלה" פירשו לנו זה אנשי כנסת הגדולה, כי שמו תחתיו קמץ.

(1) איך יש איפא לפרש לפי דבריו את ה"א של פסוקנו?

(2 x) מהי חשיבות פרושו לגבי הפסוק בקוהלת?

(3) הסבר את הסתמכותו על הנקוד!

ב. "ישראל"

ו' ויאמר ישראל למה הרעותם לי...

ח' ויאמר יהודה אל ישראל אביו: שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה...

י"א ויאמר אליהם ישראל אביהם: אם כן איפא זאת עשו...

העסק דבר ו' ד"ה ויאמר ישראל: כתיב כאן שם ישראל, כי בא כאן ללמד דעת לדורות
הבאים אשר יהיו בגלות ויעמדו להיות נשפטים לפני אדונים, שלא לדבר יותר
מהתשובה על השאלה.

העסק דבר ח' ד"ה אל ישראל: שאמר לו בלב נכון שאין לו פחד סכל אופני פחדים,
באשר הוא בוסח בשם ישראל, "כי שוית עם אלוהים ועם אנשים".

(1) התוכל לתת סבה אחרת לשם "ישראל" בפסוק ו'?

(2) התוכל להסביר, למה נקרא בפ' י"א לא רק בשמו ישראל אלא
גם בכנויו - "ישראל אביהם"?

ה. י"ז ויבא תאיש את האנשים ביתה יוסף

כ"ד ויבא תאיש את האנשים ביתה יוסף

בראשית רבה פרשה צ"ב:

"ויגשו אל האיש וידברו אליו פתח הבית" - מלמד שהיה דוחפן לפנים והם
דוחפין אותו לחוץ.

רש"י כ"ד ד"ה ויבא האיש: הבאה אחר הבאה, לפי שהיו דוחפין אותו חוץ עד שדברו
אליו פתח הבית, ומשאמר להם (פסוק כ"ג) "שלום לכם", נמשכו ובאו אחריו.

רשב"ם י"ט ד"ה וידברו אליו פתח הבית: קודם שנכנסו.

בכור שור ד"ה פתח הבית: קודם שנכנסו לבית, שאם יכנסו לבית ויראו השלשלאות והכבלים ואחר כך יורו, יאמרו: "על כרחכם הודיתם ולא מקמת נאמנות".

אור החיים כ"ד ד"ה ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף: אמר כן שתי פעמים, להיות כי בפעם הראשונה נפסקה הכניסה, כי נתעכבו ועמדו פתח הבית, פירוש: קודם שיכנסו לבית. והגם שאמר "ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף" הוא על דרך אומרו (בראשית כ"ח י') "וילך חרנה", שהכונה היא ללכת לחרון, ולעולם עדיין לא נכנסו. וטעם (=הדבר שלא נכנסו) שרצו לדבר עמו קודם על הכסף, לדעת ביאתם למה היא, אם לטובה אם לרעה, לדעת מה יעשה. ואחר תשובתו אליהם הוצרך פעם שניה "ויבא האיש... ביתה יוסף".

(1) מה הקשי (או הקשיים) שנסו לישובו כל הפרשנים האלה?

(2) כמה דעות שונות מיוצגות בפרושיהם?

א (3) מהו הרמז בלשון הכתוב שעליו בנויים דברי המדרש רבה (שאמר "מלמד")?

(4) מהי ראיתו של בעל אור החיים מבראשית כ"ח י', מהו בכלל הדמיון שבין שני הפסוקים?

א (5) מהו הפסוק בפרקנו (מ"ג) המתפרש אף הוא בדרך זו בה מפרש בעל אור החיים את כ"ח י' וכן את מ"ג י"ז?

(6) הסבר את הבטוי בלשון אור החיים "ולעולם עדיין לא נכנסו".

ו. שאלות ודיוקים ברש"י:

(1) ב' ד"ה כאשר כלו לאכול: יהודה אמר להם: "המתינו לזקן עד שתכלה הפת!"

(2) ב' ד"ה כאשר כלו: כדי שציאו

(3) ג' ד"ה העד העיד. לשון התראה, שסתם התראה מתרה בו בפני עדים, וכן (ירמ' ט"ו): "העידות באבותיכם"; (שם' י"ט) "רד העד בעם".

(4) ג' ד"ה לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם: לא תראו פני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגם: "אלהין כד אחוכון עמכו". ישב הדבר על אופנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא.

(5) י"ח ד"ה כי הובאו בית יוסף: ואין דרך שאר הבאים לשבור בר ללון בבית יוסף, כי אם בפונדקאות שבעיר. ויראו, שאין זה אלא לאספם אל משמר

(6) י"ח ד"ה אנחנו מובאים: אל תוך הבית הזה.

פרשו בעל באר יצחק: לפי שבגדר "ביאה" הוא הכניסה לגדר מוקף, וכבר ידעת שמדרך רש"י לבאר בפרוש מה שנכלל בכח הלשון.

לפי דברי רש"י ג' ח' ד"ה "...ראבי לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המישיבת דברי המקרא..."

מהו דבר המקרא הסעון ישוב כאן ומה מישיבת אגדה זו במקומנו?

מה ראה רש"י להביא בזה את תרגום אונקלוס? ע' בר' כ"ד י"ט ובתרגום אונקלוס שם. וכן שם דברי רש"י ד"ה עד אם כלו.

אא לשם מה מוסיף רש"י את דבריו "שסתם התראה.. עדים" ולמה לא הסתפק בפירוש המלה, באמרו: לשון התראה?

אא א מה קשה לו בפסוקנו? אא ב השוה: שמות כ"ב י"ט בלתי לה' לבדו ישע' י"ד ו' מכה עמים בעברה מכה בלתי סרה. בר' כ"א כ"ו: בלתי היוס. במדבר י"א כ': בלתי אל הסן עינינו. ישע' י' ד': בלתי כרע תחת אסיר. לאלו מן הפסוקים האלה מתאים פסוקנו בחוראת מלת "בלתי"?

אא ג במה לא דקדק אונקלוס כאן "אחר לשון המקרא"?

א מה קשה לו?

א ב באיזו מארבע לשונות של "כי" יש לפרש "כי" זה?

א מה קשה לרש"י?

א ב הסבר את דברי בעל יצחק המסומנים בקו.

א ג תן דוגמאות מדברי רש"י לס' בראשית בהם הוא הולך בדרך זו "לבאר בפרוש מה שנכלל בכח הלשון".